

به نام خدا

گزارش تحلیلی - توصیفی طرح

گفتگو و توسعه پایدار در ایران: ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع

طرح مشترک

سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس

مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی

انستیتو مهندسی نفت دانشگاه تهران

مؤسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست

مؤسسه توسعه پایدار نایبند

بنیاد زمین‌زنده

پاییز ۱۳۹۲

فهرست مطالب

۳.....	پیشگفتار
۵.....	چکیده
۶.....	آغاز سخن
۷.....	معرفی اجمالی طرح گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسوئی میان گروه‌های ذینفع
۸.....	هدف کلی
۸.....	هدف‌های ویژه
۸.....	نتایج مورد انتظار طرح
۹.....	عمده فعالیت‌های مد نظر طرح
۱۰.....	همکاران طرح
۱۰.....	متدولوژی اجرای طرح
۱۲.....	تجزیه و تحلیل گروه‌های ذینفع کلیدی
۱۳.....	عمده ترین فعالیت های انجام گرفته در طرح
۱۶.....	مهمترین نتایج و دستاوردهای طرح
۱۷.....	چالش ها و موانع
۱۸.....	راهکارها و پیشنهادهای
۱۹.....	جمع بندی

پیشگفتار

موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی به عنوان اتاق فکر و هاب مطالعات پژوهشی و راهبردی وزارت نفت از اواسط دهه ۸۰ با تاسیس گروه مطالعات اجتماعی و توسعه پایدار، تلاش کرده است تا به دغدغه‌های مدیران ارشد صنعت نفت و گاز در این حوزه پاسخی علمی و کاربردی ارائه دهد. در این راستا تاکنون پروژه‌های متعددی از جمله ارزیابی تاثیرات اجتماعی صنعت نفت در جزیره خارک، بهرگان، عسلویه، تجزیه و تحلیل اجتماعی الگوهای مصرف انرژی، سنجش نگرش به نفت و انرژی، تعریف و به انجام رسیده است.

موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی با اعتقاد به انجام پژوهش‌های علمی و کاربردی در صنعت نفت، از اوایل سال ۹۰ طرح مشترکی را با موسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست (CENESTA)، انستیتو مهندسی نفت دانشگاه تهران، و بنیاد زمین زنده با عنوان «گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسوئی میان گروه‌های ذینفع» را شروع کرد که اکنون گزارش نهایی آن تقدیم می‌گردد. این پروژه با استفاده از مدل مدیریت مشارکتی (Co-management) توانسته است با ایجاد همسوئی بین سه ضلع ذینفعان (صنعت نفت، جامعه محلی و بخش دولتی) مدل موفقی از الگوی مدیریت مشارکتی را به وجود آورده که می‌تواند در سایر مناطق نفتی نیز برای ارتباط بهتر بین ذینفعان مورد استفاده قرار گیرد.

برای اجرای موفق این طرح، از ابتدا سه محور مهم مد نظر بوده است:

۱- حمایت و پشتیبانی از این طرح از طریق رایزنی و مذاکره با بخش‌های مختلف وزارت نفت برای پذیرش طرح، از جمله سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس به عنوان استفاده کننده نهایی از نتایج پروژه؛

۲- حمایت علمی و معنوی تیم تحقیق و راه‌اندازی طرح

۳- نظارت بر انجام مراحل تحقیق و دریافت گزارش‌های مرحله‌ای و بررسی آنها

ورود تیم تحقیق موسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست (CENESTA) به منطقه، معرفی آنها به جامعه محلی منطقه عسلویه از طریق یکی از همکاران موسسه و پایان‌نامه ایشان با عنوان «بررسی اثرات اجتماعی قطب‌های رشد صنعتی بر توسعه پایدار محلی در منطقه عسلویه» بود. این کار دریچه‌ای بود که باعث ورود و آشنایی بیشتر تیم تحقیق با جامعه محلی منطقه و همچنین صنعت نفت گردید.

بعد از این مرحله، با برگزاری چند نشست با انستیتو مهندسی نفت دانشگاه تهران، موسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست و آقای ادگاردو گارسیا از بنیاد زمین زنده، مدیران موسسه را برآن داشت تا با جدیت از این طرح حمایت کرده و زمینه پذیرش آن در صنعت نفت را فراهم نمایند.

عموماً رویکردهای صنعت نفت در مناطق نفت‌خیز تاکنون کمتر مبتنی بر ارتباط متقابل و سازنده با دیگر ذینفعان از جمله جامعه محلی و دستگاه‌های دولتی بوده و بر رابطه‌ای یک‌طرفه که صنعت نفت تامین کننده برخی از نیازهای آنان بوده، استوار بوده است. در واقع هدف اصلی این طرح ایجاد همسوئی بین ذینفعان و دستیابی به مدلی از مدیریت مشارکتی برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی در حوزه‌های مرتبط با محیط‌های پیرامونی صنعت نفت و همچنین ظرفیت‌سازی و توانمندسازی جوامع محلی پیرامونی برای برقراری ارتباط سازنده و موثر با نفت بود. بنابراین موسسه با درک اهمیت این موضوع برای صنعت نفت از ابتدا با رایزنی‌های مختلف تلاش کرد تا این طرح در بخش‌های مختلف صنعت نفت مورد پذیرش و حمایت قرار گیرد.

در راستای حمایت از این طرح، موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، در سال ۹۰ توافق‌نامه‌ای را با سازمان منطقه ویژه امضا کرد که در آن بر پشتیبانی و حمایت از این طرح توسط منطقه ویژه تاکید شده بود. در این جا لازم است از مدیرعامل محترم سازمان منطقه ویژه جناب آقای مهندس نصوری و همچنین مدیر محترم پژوهش و فناوری سازمان آقای مهندس احمدزاده که در همه مراحل انجام طرح حمایت و پشتیبانی خود را به انحاء مختلف انجام دادند، تشکر و قدردانی شود.

علاوه بر حمایت‌ها و پشتیبانی‌های سخت‌افزاری نظیر هماهنگی برای ورود به منطقه، اسکان و رفت و آمد در منطقه، موسسه در مراحل مختلف اجرای طرح همکاری و نظارت داشته و در برگزاری جلسات و نشست‌های مختلف با تیم تحقیق در منطقه همکاری مستمر داشته و همچنین گزارش‌های مرحله‌ای را بررسی کرده و موارد لازم برای بهبود گزارش اعمال می‌نمود.

نهایتاً در مراحل پایانی طرح و بعد از برگزاری جلسات و نشست‌های متعدد با گروه‌های ذینفع مختلف، «موسسه توسعه پایدار نایبند» به‌عنوان نماینده جامعه محلی منطقه عسلویه برای برقراری ارتباط و تعامل سازنده با صنعت نفت تاسیس شد. در همین راستا در چند جلسه اساسنامه موسسه مذکور توسط همکاران موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی مورد بررسی قرار گرفته و نظرات تکمیلی لازم در این خصوص ارائه شد.

اکنون که به لطف حق و با همکاری مجدانه همه گروه‌های ذینفع به ویژه ذینفعان صنعت نفت و همچنین جامعه محلی نتایج و اهداف پروژه به‌بار نشست، موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی به‌عنوان اتاق فکر صنعت نفت در مسائل راهبردی و مدیریتی، تصمیم دارد تا با ترویج این الگو در سایر مناطق نفت‌خیز زمینه همسوئی بین ذینفعان در این مناطق را فراهم کرده و رشد و توانمندسازی جامعه محلی پیرامون صنعت نفت را به‌عنوان رویکردی در جهت دستیابی به توسعه پایدار و متوازن در این مناطق مورد تاکید قرار دهد.

موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی

گروه مطالعات اجتماعی و توسعه پایدار

پاییز ۱۳۹۲

چکیده

توسعه صنعتی سریع در طی یک دهه اخیر در عسلویه و پیامدهای زیست‌محیطی، بهداشتی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی ناشی از آن، ضرورت اجرای طرح‌هایی با محوریت دستیابی به توسعه پایدار و ارائه راهکارهای عملی در رفع چالش‌های موجود را ایجاب کرده است. طرح «گفتگو و توسعه پایدار در ایران: ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع» در پاسخ‌گویی به چنین چالش‌هایی طراحی و توسط طیف کاملی از دست‌اندرکاران محلی، ملی و بین‌المللی به مرحله اجرا گذاشته شده است.

گزارش حاضر، ضمن معرفی اجمالی طرح «گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسوئی میان گروه‌های ذینفع»، خلاصه‌ای از چگونگی روند اجرای طرح در طی سه سال و نیم گذشته (دی ماه ۱۳۸۸ تا کنون) و اثرات و نتایج آن را به خوانندگان ارائه می‌دهد.

از جمله هدف‌های کلان این طرح دستیابی به راهکارهای توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز و همسویی گروه‌های ذینفع می‌باشد که این امر به نوبه خود مستلزم همسویی، همکاری و هماهنگی میان نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های متأثر از فرایند تغییرات می‌باشد. بنابراین اکثر اقدام‌های این طرح معطوف ایجاد پیوند میان مدیران صنایع نفت و گاز مستقر در منطقه، مسئولان محلی، استانی و ملی، جوامع بومی و محلی و سیاست‌گذاران شده است. در واقع آنچه که در چگونگی اجرای این طرح توجه ویژه می‌طلبد، روند مشارکت و همسویی گروه‌های دست‌اندرکار کلیدی و چگونگی همکاری آنان در طرح و استفاده از تجارب این روند و درس‌های آموخته طرح در توسعه صنایع نفت و گاز در دیگر مناطق کشور میباشد.

برگزاری ده‌ها کارگاه مشارکتی ظرفیت‌سازی، نشست‌های مشورتی و جلسات برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری با گروه‌های ذینفع مختلف در طرح بخصوص گروه‌های ذینفع کلیدی همچون: سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، صنایع نفت و گاز مستقر در منطقه، جوامع محلی و بومی، موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، سازمان حفاظت محیط‌زیست و سایر سازمان‌های دولتی ذیربط و... از جمله فعالیت‌هایی است که با بکارگیری رویکرد مدیریت مشارکتی اثر قابل توجهی در همسو کردن گروه‌های ذینفع کلیدی در دستیابی به دستاوردها و نتایج مورد انتظار طرح داشته است.

این طرح در پی آن بوده تا از طریق توانمندسازی و ارتقاء ظرفیت گروه‌های ذینفع کلیدی، بررسی و تحلیل مشارکتی چالش‌های موجود و تبیین راهکارهای رفع این چالش‌ها از نظر گروه‌های ذینفع، تعامل و همسویی لازم را میان این گروه‌ها ایجاد و با دستیابی به یک نهاد مدیریت مشارکتی متشکل از نمایندگان گروه‌های ذینفع کلیدی در پی رفع چالش‌ها و پیشنهاد‌های سیاستی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز قدم بردارد. از اینرو مجریان و حامیان طرح سعی کرده اند تا از طریق تسهیلگری اجتماعی و بکارگیری رویکرد مدیریت مشارکتی قدم‌های اولیه را در همسو کردن گروه‌های ذینفع بردارند. بدون شک این همسویی باعث خواهد شد تا تمام گروه‌ها همت یکی کرده و در رفع چالش‌های اولویت‌دار و مشترک تمام گروه‌ها و دستیابی به توسعه پایدار در منطقه تلاش نمایند، تا تجارب و درس‌های یادگرفته این طرح بصورت الگوی عملی در دیگر مناطق کشور نیز مورد استفاده قرار گیرد.

آغاز سخن

اجرای طرح «گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسویی میان گروههای ذینفع»، از جمله طرحهایی است که نیازمند تامل خاص سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران صنایع نفت و گاز در نتایج حاصل از این طرح و ادامه این روند در آینده پیش رو میباشد. شیوه نوین اجرای این طرح موجب برجسته‌تر شدن نقش، توان و تسلط گروههای ذینفع کلیدی طرح در بررسی و تحلیل مشارکتی وضع موجود منطقه (چالش‌ها)، توان بالای آنان برای تصور آینده‌ای مطلوب، قدرت آنان در ارائه استراتژی (نقشه راه) و برنامه اقدام برای دستیابی به آینده مطلوب در منطقه شده است.

بکارگیری رویکرد «تحقیق مشارکتی برای اقدام» (Participatory Action Research “PAR”) و رویکرد «مدیریت مشارکتی» (Co-management) و دیگر تکنیک‌های مشارکتی از جمله عواملی بوده که در بسترسازی مناسب و ایجاد شرایط یکسان برای گفتگوی بین گروههای ذینفع کلیدی (محلی، منطقه و ملی)، موثر افتاده است. ضمن اینکه بیان کردن چالش‌ها، سپس تصور آینده‌ای مطلوب و ارائه طریق برای دستیابی به آینده مطلوب، جایی برای احساس ناامنی و یا تقابل میان گروههای ذینفع کلیدی باقی نمی‌گذارد. چرا که به دور از تمام چالش‌های عنوان شده، تمام این گروهها چشم‌اندازها و نقشه‌راه‌های مشترکی برای مقابله با چالش‌ها عنوان کرده‌اند که همین نقاط اشتراک میتواند راهگشایی برای طی یک مسیر مناسب در رفع چالش‌ها باشد.

علیرغم مشکلات و چالشهای عنوان شده، گروههای ذینفع توان بالقوه بالایی برای همسوئی جهت اقدام‌های مشترک برای حل مشکلات و رفع چالشها دارند. علاقه، انگیزه و ظرفیت‌های موجود در نزد جوامع بومی و محلی، همسویی و حمایت مدیران و کارشناسان صنایع نفت و گاز در بکارگیری شیوه‌های نوین توسعه‌ای در رفع چالش‌ها و همراهی سایر سازمانهای دولتی و مقامات و مسئولین محلی و ملی از جمله فرصت‌هایی است که با استفاده مناسب از این فرصت‌ها میتوان به نتایج درخور و مناسبی در کاهش اثرات سوء ناشی از صنایع نفت و گاز در کشور دست یافت. ضمن اینکه مقامات ذیصلاح، سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس و سایر بدنه مطالعاتی و تحقیقاتی صنایع نفت و گاز همچون موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی میتوانند با سرمایه‌گذاری زمانی و مالی به تفاهم‌ها و توافقاتی بسیار سودمندی در جهت دستیابی به توسعه پایدار و رفاه اجتماعی ساکنان این مناطق و رفع دیگر چالشهای موجود دست یابند.

این طرح در حال حاضر شاهد تعامل و اظهار رضایت و علاقمندی گروههای تحت تاثیر فرآیند تغییرات و صنایع نفت و گاز، در عملیاتی کردن برنامه‌های اقدام و پیشنهادها میباشد. امید است رشد هر چه بیشتر روزه‌های امید در دل گروههای تحت تاثیر بتواند در زدودن رخوت و نومیدی موثر افتد و تمام گروهها به صورت پویا و فعال برای رسیدن به آرمانهای مشترکشان به حرکت درآیند.

معرفی اجمالی طرح گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع

عسلویه: چالش توسعه

شهرستان عسلویه، واقع در جنوب استان بوشهر، متشکل از چندین روستا و شهر است که امروزه در قلب یکی از بزرگترین مناطق توسعه صنعتی جهان یعنی منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس (PSEEZ) که در سال ۱۳۷۷

تاسیس شد، قرار گرفته است. معیشت ساکنان روستاهای بخش عسلویه بطور سنتی بر ماهیگیری و کشاورزی مبتنی بوده است، در حال حاضر روستاها و شهرهای این شهرستان توسط تعداد زیادی از کارخانه‌ها و تأسیسات صنعتی مربوط به نفت و گاز احاطه شده است. پالایشگاه‌های گاز، کارخانجات پتروشیمی، بنادر صنعتی، تأسیسات فراساحلی، تأسیسات ذخیره‌سازی و واحدهای مایع‌سازی گاز طبیعی (LNG)، در زمرهٔ ده‌ها طرح در دست احداث و یا در حال بهره‌برداری در منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس می‌باشند.

توسعه سریع صنعتی در منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس اثرات اجتماعی، بهداشتی، زیست‌محیطی و اقتصادی مهمی را برای جوامع اطراف منطقه ویژه در عسلویه بوجود آورده است. با وجود اختصاص منابع مالی و سرمایه‌گذاری‌های کلان در بخش توسعه صنعتی در منطقه لازم است برنامه‌هایی محوری در بخش توسعه اجتماعی در چارچوبی پایدار طرح‌ریزی شود.

از جمله مهمترین موضوعاتی که امروزه توجه به آنها در عسلویه لازم است موارد زیر می‌باشد:

- آلودگی آب، هوا و خاک با اثر منفی بر معیشت‌های سنتی (کشاورزی، ماهیگیری)؛
- تغییر کاربری اراضی که جوامع سنتی منطقه را تحت تاثیر قرار داده و باعث افزایش ارزش زمین و ملک شده است؛
- زیرساخت‌های اجتماعی متناسب با استقرار تأسیسات جدید صنعتی؛
- ورود انبوه کارگران مهاجر و تاثیر آنان بر خدمات بخش بهداشتی، اجتماعی و مسکن و محیط طبیعی.

تجربه در بسیاری از نقاط جهان نشان داده است که وقوع این موارد به عنوان اثرات عمومی توسعه صنایع نفت و گاز اجتناب‌ناپذیر می‌باشد، که در صورت عدم مدیریت مناسب، می‌توانند تغییرات منفی بلند مدتی را در جوامع و محیط طبیعی اطراف بوجود آورند. بنابراین، ایجاد سیستم‌های مؤثری که بتوانند اطمینان لازم را برای پرهیز، کاهش و یا جبران اثرات زیان‌آور ایجاد نمایند، اهمیت به سزائی دارد.

هدف کلی

هدف کلی طرح «گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسوئی میان گروه‌های ذینفع»، همسویی گروه‌های ذینفع کلیدی در ارائه راه‌کارها و پیشنهادهای سیاستی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز در منطقه می‌باشد. به عبارت دیگر، طرح بدنبال کسب اطمینان از این امر است که طرح‌های صنعت نفت و گاز در منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، از طریق ایجاد منافع عادلانه اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی، سهمی در ارتقاء کیفیت زندگی بخش‌ها و گروه‌های مختلف در عسلویه و کل منطقه، داشته باشند. بر اساس سیاست‌های کلی نظام، هدف تنها توسعه منطقه‌ای، رشد اقتصادی و توسعه صنعتی نیست بلکه تامین منافع اجتماعی و حفظ محیط‌زیست نیز به همان اندازه حائز اهمیت است. از طرفی ارتباط ضعیف بین صنعت و جوامع محلی، دانش و آگاهی اندک جوامع محلی نسبت به فرایند فعلی صنعتی شدن، و عدم مشارکت آنان در تصمیم‌سازی در زمینه مسائل توسعه محلی، عوامل مهمی هستند که در این طرح مد نظر قرار خواهند گرفت.

اهداف ویژه

- همسویی گروه‌های ذینفع کلیدی در ارائه راه‌کارها و پیشنهادهای سیاستی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز در منطقه عسلویه؛
- ارتقاء ظرفیت و بازتوانمندسازی جوامع بومی و محلی، سازمان‌های مردم‌نهاد، مسئولان و مدیران صنایع به منظور ایجاد ارتباط سازنده برای همکاری گروه‌های ذینفع کلیدی در بررسی و تحلیل مشارکتی چالش‌ها، چشم‌انداز مطلوب آینده و تعیین نقشه راه و برنامه اقدام مرتبط با مهمترین چالش‌های منطقه؛
- تضمین مشارکت جوامع بومی و محلی بخصوص گروه‌های آسیب‌پذیر و دیگر گروه‌های ذینفع در فرایند تصمیم‌سازی در منطقه؛

نتایج مورد انتظار طرح

- ارتقاء آگاهی و ظرفیت گروه‌های ذینفع کلیدی بخصوص جوامع بومی و محلی در بررسی و تحلیل مشارکتی چالش‌های موجود و تبیین راهکارهای رفع این چالش‌ها در منطقه؛
- افزایش همکاری و تعامل موثر بین تمام گروه‌های ذینفع در تدوین و اجرای اقدام‌های موثر در رفع چالش‌های اولویت‌دار آنان بخصوص در زمینه‌های زیست‌محیطی، بهداشتی، اجتماعی- اقتصادی و... با هدف دستیابی به توسعه پایدار؛
- افزایش سیستم پایش و پیگیری تمام گروه‌های ذینفع در اجرای سیاست‌ها و اقدام‌های انجام گرفته در بخش خصوصی و دولتی، بویژه در زمینه مسائل محیط‌زیستی و بهداشتی و ارتقاء کیفیت زندگی؛
- ایجاد تعامل، همسویی و همبستگی گروه‌های ذینفع کلیدی در جهت حمایت از طراحی، اجرا، پایش و ارزیابی طرح‌ها و برنامه‌های اولویت‌دار با تکیه بر استراتژی‌ها و نقشه راه تبیین شده در رفع چالش‌های زیست‌محیطی، اجتماعی - اقتصادی و بهداشتی؛
- ارائه راهکار و پیشنهادهای سیاستی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز از طریق تدوین سند راهنمای «پیش به سوی توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز» در منطقه؛

عمده فعالیت‌های مد نظر طرح

- بررسی کلان مطالعات زیست‌محیطی و اجتماعی-اقتصادی انجام شده در منطقه به فراخور نیاز؛
- انجام مطالعات پایه در زمینه مسائل عمده اجتماعی و زیست‌محیطی در منطقه؛
- برگزاری نشست‌های مشورتی و کارگاه‌های ظرفیت‌سازی مدیریت مشارکتی با نمایندگان گروه‌های ذینفع کلیدی با تکیه بر موارد زیر:
  - بررسی و تحلیل مشارکتی چالش‌های موجود و تبیین راهکارهای رفع این چالش‌ها با توجه به نیازها و اولویت‌های منطقه در دستیابی به توسعه پایدار؛
  - ارزیابی قابلیت‌ها و نیازها و تحلیل اولویت‌ها و نیازهای منطقه در دستیابی به توسعه پایدار؛
  - ظرفیت‌سازی و افزایش مهارت‌های گفتگو، مذاکره، توسعه مهارت‌های اجرایی و پایش و ارزشیابی موضوع‌های اولویت‌دار اجتماعی و زیست‌محیطی؛
- طراحی، تدوین و حمایت از اجرا، پایش و ارزیابی مشارکتی طرح‌های اولویت‌دار منطقه بخصوص در زمینه های زیست‌محیطی، ارتقاء کیفیت زندگی و دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز در منطقه؛
- ایجاد توافق میان گروه‌های ذینفع کلیدی و گروه‌های متأثر از فرایند تغییر در منطقه برای اجرای طرح‌های نمونه (پایلوت) متناسب با اولویت‌های تعیین شده توسط گروه‌های ذینفع کلیدی در دستیابی به توسعه پایدار؛
- پایش و ارزشیابی مشارکتی نحوه اجرای سیاست‌های عمومی و اقدامات بخش خصوصی به منظور حصول توافق نظر برای رفع و تعدیل پیامدها، یا اتخاذ اقدامات جایگزین؛
- اصلاح مسیر و بازبینی نقشه راه و مستند کردن درس‌های آموخته برای بسط تجارب در ارتقاء و دستیابی به توسعه پایدار در منطقه و یادگیری درس‌های لازم برای سایر مناطق.

همکاران طرح

همکاران و مجریان اصلی طرح طیف کاملی از دست‌اندرکاران ملی، محلی و بین‌المللی همچون: موسسه توسعه پایدار و محیط زیست (CENESTA)، موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی (IIES)، سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس (PSEEEZ)، انستیتو مهندسی نفت (IPE) پردیس دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران، موسسه توسعه پایدار نایبند، بنیاد زمین زنده (LEF)، و کمیسیون اروپا (EC) را شامل می‌شود. (پیوست ۱- معرفی کلان همکاران طرح)

حامیان مالی طرح

حامیان مالی طرح عبارتند از موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی (IIES)، سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس (PSEEEZ) و کمیسیون اروپا (EC).

مدت زمان اجرای طرح

مدت زمان اجرای این طرح ۳۶ ماه (دی ماه ۱۳۸۹ تا دی ماه ۱۳۹۱) پیش‌بینی شده بود، اما با توجه به ضرورت‌های مورد نیاز، طرح به مدت یک سال (تا آخر آذر ماه سال ۱۳۹۲) تمدید شده است.

متدولوژی اجرای طرح

متدولوژی اجرای طرح بکارگیری رویکرد «تحقیق مشارکتی برای اقدام» (Participatory Action Research (PAR)) و رویکرد «مدیریت مشارکتی» (Co-management) در همسویی و همبستگی گروه‌های ذینفع کلیدی و ظرفیت‌سازی با هدف رفع چالش‌های موجود در دستیابی به توسعه پایدار همه جانبه به ویژه در زمینه مسائل زیست‌محیطی، اجتماعی- فرهنگی، بهداشتی و... بوده است. این رویکردها با بکارگیری دیدگاه مبتنی بر نظر جمعی و دخیل شدن گروه‌های ذینفع کلیدی در ایفای نقش‌های مختلف و با هدف نهایی حفظ محیط‌زیست، استفاده پایدار از منابع و برخورداری عادلانه از مسئولیت‌ها و منافع عمل می‌کند.

مجریان و حامیان طرح «گفتگو و توسعه پایدار در ایران: ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع» با بکارگیری این رویکردها، اقدام به برگزاری نشست‌های مشورتی و کارگاه‌های مشارکتی با حضور نمایندگان گروه‌های ذینفع کلیدی در طی سه سال قبل نموده‌اند. استفاده از روش‌هایی همچون بارش افکار^۱ در بیان و تقسیم‌بندی چالش‌ها، تجسم و ترسیم چشم‌انداز مطلوب آینده، درآوردن نقشه راه (استراتژی) و بر مبنای آن تعریف برنامه اقدام در مقاطع

روش بارش افکار (Brain Storming) جهت مطرح کردن مفکوره‌های گوناگون در مباحثات گروهی مورد استفاده قرار می‌گیرد. بدین ترتیب که تسهیلگر با توضیحی در مورد پیشینه موضوع مورد نظر کارگاه، پرسشی را مطرح می‌کند و شرکت کنندگان با صرف زمانی کوتاه جهت تعمق در مورد موضوع، به طور آزادانه پاسخی را عنوان می‌کنند. این پاسخ‌ها یا توسط خود شرکت کنندگان و یا توسط تسهیلگران در کارت‌هایی یادداشت و برای استفاده در مراحل دیگر کارگاه در معرض دید همه شرکت کنندگان قرار داده می‌شود. ضمن اینکه در این روش سعی بر آن است تا هیچ نقطه نظر خاصی از سوی تسهیلگر یا دیگر افراد به شرکت کنندگان القاء نشود، تسهیلگر اغلب با تشویق شرکت کنندگان و یادآوری موضوع همه حضار را ترغیب می‌کند تا مهمترین مفکوره‌های خود را به دور از هر دغدغه ذهنی در جمع حاضر بیان کنند.

کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت، از جمله تکنیک هایی است که تسهیلمان طرح طی فرآیند زیر در جهت همسویی و ارتقاء ظرفیت و توان گروههای ذینفع کلیدی در کارگاههای مشارکتی به کار گرفته اند:

بررسی و تحلیل مشارکتی وضع موجود

در این مرحله تسهیلمان کارگاه با ایجاد محیطی امن و قابل اعتماد، زمینه را برای دریافت نظرات نمایندگان گروههای ذینفع کلیدی و بررسی و تحلیل مشارکتی وضع موجود و چالشها فراهم می کنند. تسهیلمان با عنوان کردن پرسشهای باز و مرتبط با موضوع (مثلا چالشهای صنایع نفت و گاز در منطقه) نمایندگان گروههای ذینفع را تشویق می کنند تا در گستره وسیعی چالشها و مشکلات مدنظرشان را بیان کنند و با بحث و گفتگو در مورد آنها و اجماع نظر چالشهای عنوان شده را طبقه بندی و اولویت بندی کنند و سپس به تحلیل رابطه علت و معلولی چالشها بپردازند.

دستیابی به چشم انداز مطلوب آینده (یک تا دو نسل آینده. ۲۵ الی ۳۰ ساله)

با اتمام اولین مرحله کار گروهی تحت عنوان «بررسی و تحلیل مشارکتی وضع موجود» مرحله دوم که مربوط به آینده است، آغاز میشود. تسهیلمان اعضای کار گروهها را تشویق می کنند تا چشم انداز آینده مطلوب را در یک بازه زمانی ۳۰ ساله (یک الی دو نسل آینده) تصور و برای جمع بیان کنند؛

تدوین نقشه راه (استراتژی) و برنامه اقدام

مرحله سوم کار گروهی به تعیین «استراتژی» و تدوین «نقشه راه» تعلق دارد. در این مرحله پس از تدوین چشم انداز مطلوب آینده، هر گروه کاری با بحث و گفتگوی جمعی تعیین میکند که با چه «استراتژی» و «نقشه راهی» میتوانند از «وضع پرچالش» فعلی به «چشم انداز آینده مطلوب» دست یابند. «نقشه راه یا برنامه عمل» خود شامل سه دوره کوتاه مدت (۱ تا ۲ سال)، میان مدت (۵ ساله) و بلند مدت (تا ۳۰ سال) میباشد. معمولاً برنامههای عمل کوتاه مدت و میان مدت با برنامههای توسعه پنج ساله دولت ارتباط پیدا میکنند، لذا سعی می شود تا از این طریق با جلب مشارکت تصمیم گیران و سیاستگذاران، در جهت بهبود و اصلاح سیاستهای ملی تاثیرگذار منطبق با اولویتهای بیان شده گام برداشت.

بدین ترتیب طی شدن فرآیند فوق الذکر در کارگاههای مشارکتی طرح و شرکت فعال نمایندگان گروههای ذینفع نه تنها باعث تسهیل روند گفتگو، تعامل و ارتقاء ارتباط و توانمندی این گروهها در شناسایی و تحلیل مشارکتی چالشها، تصور چشم انداز مطلوب آینده، تعیین نقشه راه و برنامه اقدام شده است، بلکه زمینه را جهت دستیابی به یک نهاد مدیریت مشارکتی متشکل از نمایندگان گروههای ذینفع کلیدی هموار کرده است تا این

نهاد بتواند ضمن توجه به اولویت های تعیین شده در رفع چالشهای منطقه و برنامه ریزی برای اقدام، بتوانند در ارائه پیشنهادهای سیاستی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز نیز با اجماع نظر عمل کنند. مراحل زیر خلاصه ای از بکارگیری رویکرد مدیریت مشارکتی در طرح حاضر می باشد:

مراحل بکارگیری رویکرد مدیریت مشارکتی در طرح

➤ نقطه شروع

- ارزیابی نیاز به مدیریت مشارکتی و تشکیل گروه راه‌اندازی طرح؛

➤ سازماندهی جهت مشارکت

- شناسایی و تحلیل گروه‌های ذینفع؛
- برگزاری کارگاه‌های ظرفیت‌سازی و مشارکتی با هدف شناسایی و تحلیل مشارکتی چالشها، تعیین چشم‌انداز مطلوب آینده، تعیین نقشه راه و برنامه اقدام توسط نمایندگان گروه‌های ذینفع کلیدی؛

➤ مذاکره

- نشست‌های مشورتی با گروه‌های ذینفع کلیدی با هدف افزایش مهارت‌های گفتگو و مذاکره بین گروه‌های ذینفع کلیدی و توافق در مورد مقررات مذاکره و ایفای نقش و مسئولیت‌ها؛

➤ اولویت‌بندی نیازها

- اولویت‌بندی و ارزیابی قابلیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در رابطه با رفع چالش‌های اولویت‌دار؛
- همسویی گروه‌های ذینفع جهت اقدام از طریق تهیه و تدوین مشارکتی طرح‌های پایلوت جهت رفع چالش‌های اولویت‌دار منطقه؛
- ایجاد همسویی و ارائه راهکارهای لازم جهت اجرا، پایش و ارزیابی مشارکتی طرح‌ها و توافق‌های مشترک بر اساس سیاست‌های اخذ شده به منظور رفع و تعدیل پیامدها؛

➤ یادگیری در عمل

- اصلاح مسیر و بازبینی نقشه راه و مستند کردن درس‌های آموخته برای بسط تجارب در ارتقاء و دستیابی به توسعه پایدار در منطقه عملی و یادگیری درس‌های لازم برای سایر مناطق.

تجزیه و تحلیل گروه‌های ذینفع کلیدی

گروه‌های ذینفع کلیدی این طرح طبق نتایج بررسی‌های میدانی و نشست‌های مشورتی شامل گروه‌های زیر میباشد:

➤ جوامع بومی و محلی

- سازمان‌های جوامع بومی و محلی (شوراهای روستایی، دهیاران، شورای شهر و بخش، سازمان‌های مردم‌نهاد و...)
- بزرگان و ریش‌سفیدان جوامع بومی و محلی، ائمه‌جماعت اهل تشیع و تسنن و معتمدان محلی؛
- صیادان، صنعت‌گران، کشاورزان، دامداران، ملوانان، جوانان، دانش‌آموزان، تحصیل‌کردگان، دانشجویان، طلاب، ائمه‌جماعت، کارمندان، کسبه، فرهنگیان، سالخوردگان، معلولان جسمی، عقب‌مانده‌های ذهنی، بیکاران،

زنان، کودکان، خیرین، کارگران، ورزشکاران، تاکسی رانان، پیمانکاران، کادرهای بهداشتی - درمانی، روستاهای همجوار عسلویه (خارج از مرز استان: تمبو، برکه، دوکا و...)

➤ سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان و مسئولان دولتی

○ مسئولان و مقامات استانی و محلی (استانداری، نماینده مجلس، فرمانداری، بخشداری و مشاوران ذیربط اجتماعی و فرهنگی و...)

○ سازمان‌های دولتی همچون: محیط‌زیست، منابع طبیعی، جهاد کشاورزی، نظام مهندسی کشاورزی، دانشگاه‌ها، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شیلات، آموزش و پرورش، نیروی انتظامی، کمیته امداد و...

➤ سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان فرادولتی

○ سازمان‌های مرتبط با صنایع نفت و گاز و پتروشیمی مستقر در منطقه (سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس؛ شرکت نفت و گاز پارس، مجتمع گاز پارس جنوبی، مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، واحدهای پتروشیمی مستقر در منطقه، شرکت ملی نفت ایران، و...)

عمده ترین فعالیت های انجام گرفته در طرح

برگزاری نشست‌های مشورتی با گروه‌های ذینفع کلیدی

○ حداقل ۵۶ نشست مشورتی با مقامات و مسئولان مرتبط با صنایع نفت و گاز (سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس: (مدیر عامل، واحد پژوهش و فناوری، بخش ایمنی، سلامت و محیط‌زیست، مشاوران کارگروه‌های شش‌گانه سازمان و سایر بخش‌ها «۲۰»، انستیتو مهندسی نفت دانشگاه تهران «۱۶»، کارشناسان نفت و گاز پارس «۲» و مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی «۱۸»؛

○ حداقل ۲۰ نشست مشورتی با نمایندگان جوامع بومی و محلی: کشاورزان، صیادان، دانشجویان، معتمدین محلی، دهیار، شورای اسلامی روستا، شورای بخش، ائمه جماعت، فرهنگیان، کارمندان، کسبه، اصناف، زنان، جوانان و سازمان‌های مردم نهاد؛

○ حداقل ۱۲ نشست مشورتی با مسئولان سازمان‌های دولتی و مقامات (مشاور اجتماعی- فرهنگی استانداری، نماینده مجلس، اداره کل محیط‌زیست استان، منابع طبیعی، جهاد کشاورزی، بخشداری عسلویه، سازمان نظام مهندسی کشاورزی استان بوشهر، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات، سازمان حفاظت محیط‌زیست، شیلات، بهداشت و اداره کار عسلویه؛

○ حداقل ۱۵ نشست مشورتی با مدیر کل دفتر امور زیستگاهها و مناطق حفاظت شده سازمان حفاظت محیط زیست، اداره کل محیط زیست استان بوشهر، نمایندگان مؤسسه توسعه پایدار نابیند و سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس و مسئولان و مقامات محلی شهرستان عسلویه در راستای حمایت از مشارکت، و تصدی گری و مدیریت جوامع بومی و محلی بر پارک ملی نابیند و احیاء و بهره‌برداری پایدار از تنوع زیستی این منطقه.

برگزاری کارگاههای مشارکتی ظرفیت سازی و توانمندسازی با گروههای ذینفع کلیدی

- برگزاری کارگاه مشارکتی چند گروه ذینفعی با تمرین کارگاهی در بررسی چالشها (وضع موجود)، چشم‌انداز مطلوب آینده و برنامه اقدام، (خرداد ۹۰)؛
- کارگاه برنامه‌ریزی نقش صنایع نفت و گاز در ارتقاء توسعه پایدار در ایران — درسهایی از تجارب بین‌المللی (خرداد ۹۰)؛
- کارگاه مشورتی با مسئولان بخش پژوهش و فناوری و مشاوران کارگروه‌های شش گانه منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، (خرداد ۹۰)؛
- کارگاه گفتگو و تبادل نظر با مدیران و کارشناسان ارشد صنایع نفت، گاز و پتروشیمی، (آذر و دی ۹۰)؛
- کارگاه گفتگو و تبادل نظر با نمایندگان از برخی دانشگاه‌ها و سازمان‌های دولتی، (سالهای ۸۹، ۹۰ و ۹۱)؛
- کارگاه گفتگو و تبادل نظر با مدیران و کارشناسان ارشد سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، (آبان و آذر ۹۰)؛
- برگزاری جلسه‌های مشورتی و کارگاههای گفتگو و تبادل نظر با هیئت مدیره موسسه توسعه پایدار نایبند و ریش سفیدان و معتمدان جوامع بومی و محلی منطقه در ارتباط تهیه و تدوین مشارکتی طرح «الگوی مدیریت مشارکتی پارک ملی ساحلی- دریایی نایبند» در عسلویه، (سال ۱۳۹۲)
- برگزاری جلسه مشورتی و کارگاههای گفتگو و تبادل نظر با سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، بخش‌داری عسلویه و موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی در ارتباط با مشارکت جامعه بومی و محلی شهرستان در حفظ و مدیریت پارک ملی دریایی نایبند و مشارکت آنها در تهیه طرح، (سال ۱۳۹۲)؛
- برگزاری کارگاههای گفتگو و تبادل نظر با نمایندگان اداره کل محیط زیست استان، نماینده اداره کل محیط زیست استان در دفتر امور زیستگاهها و مناطق حفاظت شده سازمان حفاظت محیط زیست جهت تهیه و تدوین مشارکتی طرح «الگوی مدیریت مشارکتی پارک ملی ساحلی- دریایی نایبند» در عسلویه، (سال ۱۳۹۲).

شرکت در همایش‌ها و رویدادهای ملی و سایر فعالیت‌های بین‌المللی مرتبط با طرح

- شرکت در همایش‌ها و سمینارهای ملی و استانی مرتبط با صنایع نفت و گاز و توسعه پایدار منجمله سه همایش ملی چشم‌انداز توسعه پایدار، یکپارچه و دانایی محور، (۸۹ تا ۹۰)؛
- نشست‌های مشورتی در مورد برگزاری همایش بین‌المللی پیوست فرهنگی-اجتماعی-زیستمحیطی (با مشاور ارشد استانداری بوشهر)، (سال ۹۰)؛
- شرکت فعال در ۸ جلسه معاونت بخش ایمنی، سلامت و محیط زیست وزارت نفت در تهران و همکاری نزدیک جهت برگزاری «نشست حاشیه ای جمهوری اسلامی ایران- وزارت نفت» در هجدهمین نشست کنوانسیون تغییرات آب و هوا، دوحه، قطر، آذر ۹۱؛

- ارائه پاورپوینتی از طرح «گفتگو و توسعه پایدار در ایران: ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع» در جلسه نشست حاشیه ای جمهوری اسلامی ایران- وزارت نفت»، هجدهمین نشست کنوانسیون تغییرات آب و هوا، دوحه، قطر، آذر ۹۱؛
- شرکت در دومین کنفرانس بین‌المللی «رویکردهای نوین در نگهداشت انرژی»، دانشگاه تهران، اسفند ۱۳۹۱.
- تهیه و تدوین چند مطالعه موردی از تجارب بین‌المللی مرتبط با موضوع طرح «ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع» و «دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز» جهت استفاده از تجارب بین‌المللی در موارد مورد نظر طرح (سال ۱۳۹۲)؛
- استفاده از نظرات کارشناسان و متخصصان بین‌المللی مرتبط با موضوع طرح و حضور آنها در کارگاه نهایی طرح و تبادل تجارب با کارشناسان صنایع نفت و گاز و متخصصان محیط‌زیست به فراخور نیاز (آذر ۱۳۹۲)؛

برگزاری کارگاه‌های ظرفیت سازی و برنامه ریزی مشارکتی با نمایندگان از جوامع بومی و محلی

- نشست‌های مشورتی بانمایندگان جوامع بومی و محلی در بهبود روابط و اعتمادسازی بین گروه‌های ذینفع کلیدی با هدف ایجاد همسویی، ظرفیت سازی و توانمند سازی؛
- برگزاری چندین کارگاه مشارکتی ظرفیت سازی با نمایندگان جوامع بومی و محلی در نهایی کردن خروجی های مرتبط با بررسی چالش‌ها (وضع موجود)، چشم‌انداز مطلوب آینده، نقشه راه و برنامه اقدام (در طول سال ۱۳۹۰)
- برگزاری کارگاه‌های ظرفیت سازی مدیریت مشارکتی با نمایندگان جوامع بومی و محلی عسلویه با هدف افزایش مهارت‌های گفتگو و روشهای مذاکره، ظرفیت سازی/ توافق بر سر تاسیس تشکل محلی (متشکل از نمایندگان گروه‌های ذینفع جوامع محلی از بخش عسلویه)؛
- برگزاری جلسات و نشست های مشورتی در مورد اجماع جامعه محلی در تشکیل هیئت موسس و انتخاب اعضاء آن؛
- برگزاری کارگاه‌های مشارکتی ظرفیت سازی و نشست های مشورتی در ارتباط با تهیه و تدوین اساسنامه موسسه توسعه پایدار نایبند (نام، هدف ها، فعالیت ها، عضویت، اعضاء، ارکان و...)
- برگزاری کارگاه‌های مشارکتی ظرفیت سازی با نمایندگان جوامع بومی و محلی در تهیه و تدوین طرح «الگوی مدیریت مشارکتی پارک ملی ساحلی- دریایی نایبند» در عسلویه؛
- شرکت در اولین جلسه مجمع عمومی موسسه توسعه پایدار نایبند؛

مهمترین نتایج و دستاوردهای طرح

- ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع (دولت، صنایع نفت و گاز، جامعه مدنی و بومی و محلی) برای برنامه ریزی و مدیریت نقشه راهی برای توسعه پایدار در منطقه؛
- ظرفیت سازی و توانمندسازی گروه‌های ذینفع کلیدی منجمله ایجاد و ثبت تشکیل ثبت شده جوامع بومی و محلی؛
- بهبود سیاست‌ها در صنایع نفت و گاز در سطح محلی و ملی برای دستیابی به توسعه پایدار در عسلویه و دیگر مناطق؛
- حفاظت و احیاء طبیعت و محیط‌زیست (مدیریت مشارکتی طبیعت و منابع طبیعی در عسلویه و آمادگی برای فلرزدایی).

ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع

- تعامل و همکاری سازمان تمام گروه‌های ذینفع کلیدی منجمله سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی و موسسه توسعه پایدار نایبند در حمایت دلگرم کننده آنان از اظهار انگیزه و مشارکت جوامع بومی و محلی در رفع چالش‌های اولویت‌دار آنان بخصوص در زمینه‌های زیست‌محیطی، بهداشتی، اجتماعی- اقتصادی و...؛
- اعتماد متقابل و همسویی گروه‌های ذینفع کلیدی در دستیابی به مدیریت مشارکتی بخصوص با حمایت و پشتیبانی مالی و معنوی دست‌اندرکاران طرح بخصوص موسسه بین‌المللی مطالعات انرژی و سازمان سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس در جهت ایفای نقش گروه‌های مختلف در رفع چالش‌ها؛

ظرفیت سازی و توانمندسازی گروه‌های ذینفع کلیدی

- نمایندگان توانمند و توجیه به هدف‌های طرح در بین گروه‌های ذینفع کلیدی (صنایع نفت و گاز، سازمان‌های دولتی و جوامع بومی و محلی ۲۱ روستا و ۲ شهر شهرستان عسلویه و سایر علاقمندان)؛
- تاسیس و تشکیل «موسسه توسعه پایدار نایبند» به عنوان یک نهاد و سازمان جوامع بومی و محلی منطقه در کنار دیگر سازمان‌های گروه‌های ذینفع کلیدی. موسسه توسعه پایدار نایبند، تشکلی محلی است که در طی فرآیند اجرای طرح و بنا به احساس نیاز جوامع بومی و محلی منطقه عسلویه شکل گرفته است. هدف کلی این نهاد تعامل، همسویی و همکاری چندجانبه با دست‌اندرکاران و سیاست‌گذاران منطقه به ویژه با سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، شورای شهرستان، شرکت نفت و گاز، پتروشیمی‌ها و صنایع مرتبط با آن در زمینه‌های زیست محیطی، بهداشتی، فنی، علمی، صنعتی، تحقیقاتی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، عمرانی، اجرایی، پایش و ارزیابی و... میباشد؛
- ثبت «موسسه توسعه پایدار نایبند» تحت شناسه ملی ۱۴۰۰۳۴۲۷۶۹۵ و شماره ۴۹ به عنوان یک ظرفیت محلی جهت تعامل و مشارکت در نهاد مدیریت مشارکتی و دخیل شدن جوامع بومی و محلی در فرایند تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، مدیریت، اجرا، پایش و ارزیابی چالش‌های اولویت‌دار این گروه در منطقه؛

بهبود سیاست‌ها در صنایع نفت و گاز در سطح محلی و ملی

- ایجاد حمایت‌های سیاستی در همسویی گروه‌های ذینفع کلیدی در رفع چالش‌های موجود در دستیابی به توسعه پایدار همه جانبه در منطقه عسلویه؛
- جلب حمایت تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی در بسط و استفاده از نتایج و درس‌های آموخته طرح در سایر مناطق تحت تاثیر صنایع نفت و گاز در کشور؛
- حمایت و پشتیبانی تصمیم‌گیران در استفاده از تجارب بین‌المللی و انتقال تجارب مثبت و مرتبط با شرایط ایران در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی - مشورتی، تهیه و تدوین مستندات آموزشی و سمعی و بصری در انتقال تجارب مشابه و مرتبط با اولویت‌ها و نیازهای منطقه؛
- حمایت و بهادادن به تشکل‌ها و سازمان‌های جوامع بومی و محلی و تمایل برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران به دخیل کردن این جوامع در تصمیم‌های مرتبط با این جوامع؛
- ایجاد فضای مثبت در حمایت از طراحی و اجرای طرح‌های الویت‌دار در رفع چالش‌های موجود در منطقه بخصوص تصدی‌گری و مدیریت منابع طبیعی (از جمله طرح‌های مشارکتی پارک ملی نایبند)؛
- قول مساعدت‌ها و پشتیبانی‌های مالی و معنوی از اجرای طرح‌های ثروت‌زا و درآمدزا و فعالیت‌های آموزشی - بهداشتی در ارتقاء کیفیت زندگی جوامع محلی منطقه؛
- حمایت از تشکیل نهاد مدیریت مشارکتی و تدوین توافق‌نامه‌های همکاری چندجانبه بین گروه‌های ذینفع کلیدی در پیشبرد هدف‌های طرح و ایفای نقش گروه‌های ذینفع مختلف؛
- ارائه راهکار و پیشنهاد‌های سیاستی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز؛

حفاظت و احیاء طبیعت و محیط‌زیست

- تلاش در جهت تاثیرگذاری بر سیاست‌های ملی در حمایت از افزایش سطح مناطق حفاظت‌شده کشور و حمایت از مشارکت و تصدی‌گری جوامع بومی و محلی در حفظ، احیاء و بهره‌برداری پایدار از تنوع زیستی و به‌رسمیت شناخته شدن قرق‌های بومی در منطقه عسلویه؛
- طراحی، تدوین و پیگیری اجرای طرح مشارکتی تهیه شده تحت عنوان: «الگوی مدیریت مشارکتی پارک ملی ساحلی - دریایی نایبند» در عسلویه؛
- تهیه و تنظیم طرح حفاظت از جنگل‌های حرا و طبیعت عسلویه، توسعه گردشگری زیست‌محیطی به منظور ارتقاء سلامت ساکنان با تاکید بر حفاظت از اکوسیستم حرا، دشت نكاء و سایر جذابیت‌های طبیعی و تلاش برای جذب منابع لازم جهت اجرای این طرح‌ها.

چالش‌ها و موانع

طرح «گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع»، در طول اجرای خود با چالش‌های متعددی روبرو بوده که میتوان به دو بخش چالش‌های بیرونی و درونی از آن یاد کرد.

چالش های بیرونی

از جمله چالشهای بیرونی که طرح در بازه‌های زمانی خاص با آن روبرو بوده است، شرایط سیاسی حاکم جهانی مرتبط با صنایع نفت و گاز و در برخی مواقع تعلل حامیان مالی طرح و همکاری بین المللی طرح بوده است. این شرایط در اواسط اجرای طرح باعث تعلیق فعالیت های طرح به مدت یک سال گردید، اما در نهایت با تغییر شرایط جهانی و جلب نظر مثبت حامیان و همکاری بین المللی، طرح با یک سال تمدید فعالیت های خود را از سر گرفت.

چالش های درونی

چالش های درونی طرح عمدتاً تحت تاثیر شیوه نوین اجرای این طرح در بکارگیری رویکرد مدیریت مشارکتی در بخش صنایع نفت و گاز بوجود آمده بود. یعنی به عبارتی فراهم کردن فضای مناسب برای بیان مشکلات موجود از زبان گروههای تحت تاثیر فرایند تغییرات در منطقه، بررسی و تحلیل مشارکتی چالشها و گفتگوی میان گروههای ذینفع در منطقه در جهت ایجاد همسویی مورد نیاز در طرح، در ابتدا در منطقه عسلویه با چالشهایی روبرو بود اما، خوشبختانه سیستم مدیریتی و کارشناسی حاذق، مسئول و ماهر سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس و پشتیبانی موثر دست اندرکاران موسسه مطالعات بین المللی انرژی پارس در کنار مهارت بالای تسهیلاتگران موسسه توسعه پایدار و محیط زیست و نگرش مثبت مسئولین محلی در برخورد با این چالشها از جمله موثرترین عوامل بود که نه تنها باعث رفع این چالشها شد بلکه باعث شد طرح قدمهایی حتی فراتر از انتظارات و هدفهای مورد نظر خود بردارد.

راهکارها و پیشنهادها

- ادامه مستمر مسیر طرح در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز در کشور از طریق حمایت‌های ملی در طراحی، تدوین و اجرای طرح‌های مشابه در رفع چالش‌های اولویت‌دار در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز در کشور؛
- بسط و استفاده از نتایج و درسهای آموخته طرح در دیگر مناطق تحت تاثیر صنایع نفت و گاز در کشور؛
- ایجاد سیاست های حمایتی در بسیج منابع و امکانات موجود در جهت اجرا، پایش و ارزیابی مشارکتی طرح‌های پایلوت مد نظر در رفع چالشها بخصوص در زمینه مسائل زیست محیطی و اجتماعی – اقتصادی؛
- حمایت و اقدام در استفاده هر چه بیشتر از تجارب بین المللی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز از طریق برگزاری کارگاههای آموزشی – مشورتی و تهیه و تدوین مستندات آموزشی در انتقال تجارب مشابه و مرتبط با اولویتها و نیازهای منطقه؛
- حمایت از تشکل های و سازمانهای جوامع بومی و محلی و دخیل کردن آنها در تصمیم‌های مرتبط با این جوامع در طراحی و اجرای طرح های توسعه ای در منطقه بخصوص تصدی گری و مدیریت منابع طبیعی، اجرای طرح های ثروت زا و درآمدزا و فعالیت های آموزشی – بهداشتی در ارتقاء کیفیت زندگی این جوامع در منطقه؛
- استفاده مداوم و به روز از تجارب و فن آوریهای بین المللی موجود در ارتباط با تهیه سند راهنمای توسعه پایدار و فلرزدایی در فاز بعدی طرح؛

- حمایت‌های مالی و معنوی در تهیه و تدوین و انتشار و پخش فیلم‌های آموزشی مرتبط با هدفها و اولویت‌های صنایع نفت و گاز در رفع چالش‌های موجود؛
- تقویت تعامل و همسویی ایجاد شده میان گروههای ذینفع کلیدی و تشکیل نهاد مدیریت مشارکتی متشکل از نمایندگان گروههای ذینفع کلیدی در پی رفع چالشها و پیشنهادهای سیاستی در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز در منطقه و کشور.

جمع بندی

طرح «گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسویی میان گروههای ذینفع»، بیش از آنکه یک طرح یا پروژه باشد، شروع یک فرآیند است، فرآیندی که باعث تغییرات مثبت و قابل توجهی در نزد دست‌اندرکاران و حامیان این طرح و گروههای ذینفع تحت تاثیر تغییرات شده است. این فرایند و تغییرات ناشی از آن آینده روشنی را در تداوم مسیر این طرح ایجاد کرده است. مشارکت گروههای ذینفع کلیدی و حمایت آنها در طراحی، تدوین و اجرای طرح‌های مشابه در رفع چالش‌های اولویت‌دار در دستیابی به توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز در کشور از جمله استراتژی‌های مشترکی است که میتواند در پایدار کردن نتایج حاصل از اجرای این طرح در کشور نقش موثری داشته باشد.

در حال حاضر پیگیری اجرای طرح «الگوی مدیریت مشارکتی پارک ملی ساحلی- دریایی نایبند» در شهرستان عسلویه، حمایت از ایده بسط و استفاده از نتایج و درسهای آموخته طرح در دیگر مناطق تحت تاثیر صنایع نفت و گاز در کشور، مشاوره و پیگیری در مورد استفاده از تکنولوژی و فن‌آوریهای موجود در فلرزدایی مناطق تحت تاثیر صنایع نفت و گاز از جمله مواردی است که میتوان با برنامه‌ریزی مناسب و حمایت‌های سیاستی و مالی مسیر را برای ادامه این فرآیند هموار سازد.

لذا با توجه به نتایج زودبازده این طرح در همسویی گروههای ذینفع کلیدی و حسن نیت مسئولان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس و مقامات محلی در کار کردن با جوامع بومی و محلی و تشکل‌های آنان و دیگر گروههای ذینفع کلید میتواند به مانند حلقه اتصالی در دستیابی به هدفهای مشترک این گروهها در منطقه باشد. یعنی به عبارتی سرمایه اجتماعی لازم برای شروع حرکت و اقدام در رفع چالش‌ها به وجود آمده است. تدوین استراتژی (نقشه راه) و برنامه اقدام حاصل از کار تمرینات گروهی در کارگاههای ظرفیت‌سازی مدیریت مشارکتی در رفع چالشهای موجود در منطقه نشان میدهد که حمایت عاجل در عملیاتی و اجرایی کردن برنامه‌های اقدام کوتاه مدت و میان گروههای ذینفع مختلف مورد نیاز میباشد تا بتوان با تکیه بر نتایج این اقدام‌ها به پایداری اثرات حاصل از طرح و دستیابی به توسعه پایدار در منطقه ضمن ارتقاء کیفیت زندگی و رفاه جوامع تحت تاثیر قدم برداشت.